

Niinikankaan kaltaisille, jotka eivät ole löytäneet sijaa tieteen majatalosta, kulttuurintutkimus on jo tähän mennessä kyennyt toimimaan vaihtoehtoisena seimenä. Kun tohtorikoululaiset ja heidän ohjaajansa linnoittautuvat kovan tieteen muurien suojiin ja vesi seisoo ja haisee akatemian vallihautoissa, näitä kodittomia tarvitaan pystyttämään telttasiirtokuntiaan tieteidenvälisille jättömille, joilla apurahojen hunaja ei virtaa valtoimenaan.

* * *

Lopuksi näitä tekstejä massoittain lukevan hätähuuto: Kannatan jyrkästi sitä, että tieteilisten artikkelien alussa kerrotaan, mitä niissä aiotaan tehdä. Vastustan kuitenkin jyrkästi asian proseminaarimaista "Tässä artikkelissa esittelen..." -tyyppistä kuittamista. Tyylikkyyttä itsensä positiointiinkin!

Mikko Lehtonen

SUDENPENTUJEN ETIIKAN KÄSIKIRJA

Lennart Koskinen, *Mikä on oikein. Etiikan käsikirja*. Suom. Torsti Lehtinen. Helsinki, Lasten keskus 1995. 306 s.

Etiikan käsikirja on itse asiassa varsin mainio idea esitellä lyhyesti ja ytimekkäästi muutamia etiikan perusajatuksia suurelle yleisölle. Käsikirjan innostunutta käyttäjäkuntaa löytyy varmasti hyvinkin eri ammattialoilta. Suomalaisyyntyinen Ruotsissa vaikuttava Lennart Koskinen onkin löytänyt etiikkankäsitteistä yleisöä niin armeijan, yrityselämän kuin tietysti hoito- ja sosiaalialan piireistä.

Mikä on oikein -teos perustuu Koskinen pitämiin luentoihin, seminaareihin ja konsultaatiotilaisuuksiin ympäri Ruotsia ja yhteiskunnan eri ammattiryhmille. Näin kirjassa on miltei jatkuvasti "käytännöllinen" leima, jonka myötä pyritään antamaan työvälineitä eri ammattikunnille ja etiikasta muuten vain kiinnostuneille ihmisille.

Kirjan tavoitteena on "edistää omaperäistä ja itsenäistä ajattelua eettisissä kysymyksissä". Koskinen ei omien sanojensa mukaan pyri opettamaan etiikkaa, eli antamaan mitään eettistä imperatiivia tai normistoa. Hänen mukaansa etiikkaa voi vain oppia, eli voi oppia hyödyntämään erilaisia etiikan tarjoamia välineitä. Se, minkälaisia

oppimisen välineitä Koskinen tarjoaa onkin jo toinen kysymys.

Kirja jakaantuu oikeastaan kahteen osaan. Aluksi Koskinen esittelee etiikan peruskäsitteistöä ja keskeisimpiä vallitsevia etiikan teorioita ja eettisen tietoisuuden kehittymistä, ja loppuosassa kirjasta Koskinen hahmottelee etiikkaa koulun, ammatin ja työ, hoidon sekä sodan ja rauhan osalta.

Kirjan alkupuolen teoreettiset esittelyt moraalifilosofian perusasioista ovat kovin lyhyitä, mutta antanevat sellaisenaan selkeän joskin yksipuolisen käsityksen mm. moraalisisista periaatteista, arvoista, normeista, velvollisuusetiikasta, seurausetiikasta jne. Esiteltävänä on likipitään sama kaanoni kuin missä tahansa anglo-amerikkalaisessa etiikan peruskirjassa ja mannermaisesta etiikka-keskustelusta Koskinen ei tunnu olevan kiinnostunut. Koskinen kirjoittaa kuitenkin ymmärrettävästi ja lennokkaasti ja kirjassa esiintyvät kuvat ja taulukot ovat jopa havainnollistavia.

Keskiluokan ethos

Lukijan on kuitenkin syytä suhtautua kriittisesti Koskinen käsityksiin etiikasta. Koskinen nimeää itsensä esipuheessa Ruotsin kirkon papiksi ja kertoo että tämä luonnollisesti värittää hänen elämänsä näkökulmastaan. Näin hän ei suinkaan pyri esittäytymään neutraalina etiikan teoreetikkona, vaan on lyövinään kortit heti alussa pöytään. Tosin kirkon suojista on aina turvallista puhua etiikasta.

Oman taustan kiinnittäminen kristilliseen perinteeseen sopii hyvin myös Koskinen etiikan ajatusmalliin. Hän nimittäin esittää melko ongelmattomana, että ihminen voi vapaana subjektina valita itselleen sekä sopivan eettisen lähtökohdan että tätä tukevan ideologian. Ideologia on Koskiselle vain työväline, johon voidaan myös suhtautua viileän kriittisesti. Asian voidaan ajatella olevan kuitenkin huomattavasti ongelmallisempi ja sanoa ideologian pikemminkin kutsuvan subjektia kuin subjektin valitsevan itselleen sopivan kuosin.

Koskinen teosta leimaakin kautaltaan vahva subjekti- ja olemusajattelu ja tämä vaikuttaa kirjassa käsiteltäviin teemoihin. Koskinen ajattelee, että ihminen on 97% eläintä ja että loppu 3% mahdollistaa etiikan ja tässä erityisen tärkeä tekijä on aivo-lohkojen funktioilla. Tällä eläimen ja ihmisen erotellulla Koskinen on itse asiassa hyvinkin lähellä perinteisen teologian linjoja, jonka mukaan teologiset lausumat eivät koske luontoa ja teoreettisen järjen alaa, vaan moraalialaa ja henkeä. Mutta Koskinen käsitte-

lyssä kyseisen ajatuksen idea katoaa ja Koskinen hakee sittenkin apua teoreettisesta kehityspsykologiasta ja oikein rankemman päälle. Niinpä Koskinen esittelee hartaasti kasvatuspsykologi Jean Piagetin ja pedagogi Lawrence Kohlbergin teorioita moraalisisesta kehitymisestä.

Herrojen Piaget ja Kohlberg tutkimukset ovat Koskiselle täysin ongelmattomia ja edustavat "suurta läpimurtoa". Näin Koskinen kynästä herkiää varsinaisia olemusajattelun helmiä, kuten että "valta aivan ilmeisesti kiehtoo naisia eroottisesti" (s. 210), tai että "suvaitsevaisuutta ei siis voi opettaa esimerkiksi koulussa, vaan suvaitsevaisuus kasvaa oman kehityksen myötä..." (s.161-162) ja että "nuorten terveysajattelussa kaikki lähtee kehosta. Silloin on vain lyhyt matka siihen, että terveyden käsitteeseen sisällytetään ulkonäkö, paino, tukka, iho ja muut sellaiset ominaisuudet, joita aikuisten maailmassa pidetään lähinnä kosmetiikana." (s. 250, kurs. R.K.) Niinpä niin. Monelle ruotsalaiselle keskiluokkaiselle kasvattajalle on tietysti ollut lohduttavaa kuunnella Koskinen "syvällisiä" sanoja erilaisissa seminaareissa ja koulutustilaisuuksissa. On varmasti ollut terapeutista kuunnella esim. seuraavaa analyysia yrityksestä: "Hierarkia perustuu valtaan, ja urokset pyrkivät tavallisesti aina kohti korkeampaa asemaa. Naaraat puolestaan alistuvat hallitseville uroksille, siis niille, joilla on korkein status. Monilla laumaeläimillä vain laumanjohtaja voi hedelmöittää naaraat, ja muut urokset joutuvat odottamaan, kunnes ne pystyvät nujertamaan johtajan — tai jäämään ilman. Tällainen malli kuvaa kaikessa yksinkertaisuudessaan olosuhteita monessa suuryrityksessä, jossa on hallitseva, karismaattinen johtaja, jolle kaikki muut urokset saavat alistua ja jota kaikki naaraat jumaloivat." (S. 209) Koskinen näyttää näin heijastavan etiikkaansa monia yleisiä keskiluokan ajattelutapoja ja fraaseja ja ottavan yleisönsä tällä populaarilla tavalla ja samalla uusintavan enemmän moralismia kuin pohtivan etiikkaa.

Hyvä ja paha

Suurimpana peikkona ja etiikan piruna tässä ruotsalaisessa "main-streamissa" piilee, aivan oikein, neuvosto-marxismi: "Kaikkein vaarallisin on seurausetiikan ja fanaattisen vakaumuksen, älyllisen laiskuuden sekä moraalisen tunteettomuuden yhdistelmä. Juuri sellaista asennetta kannatettiin käytännön marxilais-leniniläisessä etiikassa, joka viime kädessä aiheutti neuvostoimperiumin taloudellisen ja inhimillisen sortumisen."

(s. 89) Tämä syväluotaava analyysi neuvostoimperiumin tuhosta ja moraalises- ta rappiosta on ripoteltu teokseen sinne tän- ne, aina kun pitää osoittaa jotakin pahaa. Mutta myös hyvä on läsnä: esim. analysoi- dessaan oikeutettu sota Koskinen tuo esille teesit oikeutetun sodan kriteereistä. Kun kyseiset premissit täyttyvät on sota oikeutettu ja eettisesti ongelmaton. Tällainen tapaus oli hänen mielestään mm. Persian- lahden sota. Näin Koskinen tulee paljasta- neeksi miten moraaliala ja etiikkaa käytetään probagandan ja politiikan osana, miten halutut ajatustavat ja tendenssit saadaan hallitseviksi, miten hyvä luodaan tarkoitus- periä vastaavaksi. Koskinen ei kuitenkaan itse valota näitä mekanismeja, sillä hänen tehtävänsä kouluttajana on luoda haluttua hyvää. Se hyvä, minkä Koskinen luo, on kokoelma sääntöjä ja periaatteita tyyliin “eet- tiset säännöt tietokonealan henkilöstölle” ja “yleiset säännöt sotilaille”. Harmi että hyvä idea etiikan käsikirjasta tuhrautuu epäkriit- tiseen ja filosofisesti onttoon moralismiin, jota Koskinen itse uskoo kuitenkin välttelevänsä.

Reijo Kupiainen